

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ФУНКЦИИТЕ НА ОДИТНИТЕ КОМИТЕТИ В ОБЩИНИТЕ

Румен Гъбов

Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

Резюме:

Актуалността на статията е обвързана с непрекъснатата промяна в правната рамка и нововъзникващите явления и процеси, изискващи иновативно мислене. Целта на статията е да се изведат възможността за оптимизация за функциите на одитните комитети в общините, чрез следните задачи: да се представи концептуалната рамка; да се обобщят данни от анкетно проучване; да се представят насоки за усъвършенстване на процеса по финансово отчитане и системата за вътрешен контрол на ОК в общините, като за целта се използват методите на научния анализ и синтез, сравнение и анализ на данни от анкетно проучване (количествени методи).

Процесите по наблюдение на финансово отчитане и системата за вътрешен контрол от ОК в общините и даване на препоръки/насоки за тяхното подобрене, са две от основните функции на комитетите, които обединявайки се биха довели до генериране на допълнителен синергиен ефект от реализацията им за организацията.

Ключови думи: финансово отчитане, система на вътрешен контрол (СВК), одитен комитет, община

JEL: M41.

POSSIBILITIES FOR IMPROVING THE FUNCTIONS OF AUDIT COMMITTEE IN MUNICIPALITIES

Rumen Gabov

Tsenov Academy of Economics, Svishtov

Summary:

The relevance of the study is related to the continuous change in legal framework and the new emerging phenomena and processes requiring innovative thinking. The purpose of the research study is to identify opportunities for optimize the function of the audit committee in municipalities, through the following tasks: showing conceptual framework; summarizing survey datas; presenting guidelines for improving the financial reporting process and the internal control system in municipal audit committee, for this purpose, the methods of scientific

analysis and synthesis comparison and analysis of survey data (quantitative methods) are used. The process of monitoring financial reporting and the system of internal control by the municipal audit committee and giving guidelines for their improvement are two of the main functions of the committee, which, when united, would lead to the generation of an additional synergistic effect of their implementation for the organization.

Keywords: financial report, internal control system, audit committee, municipality.

JEL: M41.

ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременната динамика на управлението на публичните финанси изисква всички по-интегрирани и ефективен подход за наблюдение и контрол на финансовите процеси. В този контекст единните комитети играят изключителна роля за осигуряване на прозрачност, отчетност и ефективност в управлението на публичните ресурси. Промените в нормативната рамка, както и бързото развитие на технологиите, създават необходимост от адаптиране и усъвършенстване на функциите на тези комитети. Анализът на конкурентните предизвикателства и възможностите за оптимизиране на процеса е от критично значение за повишаване на ефективността.

Вниманието е насочено към процесите, свързани с изпълнението на функциите на одитните комитети в общността, и потенциалните възможности за тяхното усъвършенстване в контекста на по-добро управление. **Целта** е да се изследват практиките и функциите на одитните комитети в общините на Р България, да се идентифицират основните предизвикателства и ограничения във вашата работа и да се предложат конкретни мерки и инструменти за подобряване на ефективността и принос към доброто управление.

Основните задачи на изследването са:

- Представяне на концептуалната рамка и нормативната уредба, регламентираща дейността на одитните комитети в общините.
- Анализ на външните предизвикателства, свързани с финансовото отчетане и вътрешния контрол.
- Обобщение на резултатите от анкетно изследване относно ефективността
- Формулиране на насоки за усъвършенстване на дейността на одитните комитети с оглед постигане на по-висока ефективност.

Настоящата публикация се основава на методите за научен анализ и синтез, сравнение, както и количествен анализ на данни от анкетно проучване. Резултатите от изследването имат както теоретичен, така и приложен характер, като предоставят практически средства за подобряване на дейността на одитните комитети. В основата на анализа е заложено убеждението, че интеграцията на финансовото отчитане и вътрешния контрол, както и внедряването на иновациите, може значително да повиши ефективността.

1. Концептуална рамка на процесите по финансово отчитане и финансово управление и контрол на одитните комитети в общините

В настоящата точка от статията, се описва концептуална рамка на функции на одитните комитети на няколко нива. На първото ниво се изследват международно признати нормативи, след което се анализират различни автори мнение по въпроса и се завършва с правната рамка в България. На второ ниво се акцентира само върху функциите на ОК свързани с процесите по финансово отчитане и финансово управление и контрол.

Според **стандартите на SEC**, систематизирани в периода 2000 – 2001 г., одитните комитети изпълняват ключови правомощия и задължения, които подчертават тяхната **централна роля в управлението и контрола на организациите**. Основните функции включват: определянето на независим външен одитор за заверка на годишния финансов отчет; утвърждаване на стандарти към придружаващите документи, които са неразделна част от годишния финансов отчет; и преглед на годишните финансови отчети за удостоверяване на тяхната пълнота. През 2002 г. **Законът Sarbanes-Oxley** разширява и конкретизира тези стандарти, като облича насоките на The PCA и SEC в нормативна рамка и въвежда изискването **поне един член на комитета да притежава квалификация в областта на финансите и регламентират критерии за експертна компетентност**. Освен това, комитетът е натоварен с **разработването на процедури за мониторинг и оценка на адекватността и ефективността на системата за вътрешен контрол**, което допълнително укрепва управленската отчетност и прозрачност. **Лауренс Сойър** изследва функциите на одитния комитет в контекста на Закона Сарбанес-Оксли и обобщава обхвата на дейностите му в няколко ключови процеса. Те включват: **управление на финансовото състояние на организацията; мониторинг на вътрешния контрол; осигуряване на ефективен вътрешен и външен одит; съответствие**

с вътрешната и външната нормативна база; докладване за дейностите на комитета и други правомощия (Сойър, 2003, стр. 1329-1332).

В обобщение, може да се изведе, че застъпените постулати в нормативната рамка и авторитети като Робърт Милър, Ървин Глейм и Лауренс Сойър, че **всички те споделят необходимостта от интегриран подход към финансовото управление и контрола в организациите**.

Абдулхадей Салман Салих Ал-Хусеини подчертава, че „одитният комитет се очаква да има солидни експертни познания. **Областите на експертизата му трябва да включват и финансово-счетоводна експертиза**“ (Ал-Хусеини, 2024, 06/06, стр. 4). Тези познания са от ключово значение за разработването на системи от показатели, които служат като основа за вземане на информирани управленски решения. Акцентът върху финансово-счетоводния анализ, според автора, е предпоставка за успешното изпълнение на функциите на комитета в рамките на сложни организационни процеси.

През юни 2024 г. Сити-Набиха, **проф. Мохд и проф. Розайди** от University Sains Malaysia и University Teknologi Malaysia насочват вниманието към **интегрирането на SMART модела** в дейността на одитните комитети. Те подчертават значението на **програмни продукти за финансово-счетоводния анализ, изготвянето на указания и корекции в нормативната база** (Siti-Nabiha & Mohd & Rozaidy, 2024; p. 5-7). Техният подход включва анализ на отклоненията в стратегическото планиране и годишното отчитане с цел идентифициране на несъответстващи стойности, които могат да компрометират адекватността и ефективността на управлението на финансовия ресурс. Вижданията за SMART модела се подкрепят и от **Гжегож Палус** от Икономическия университет в Катовице, който го нарича **„New Public Management (NPM) and a mechanism“** (Palus, 2024-06-16, стр. 124). Разликата между двата модела е в тяхната насоченост – подходът на Палус се ограничава до университетската среда, докато SMART моделът има по-широк обхват и цели засилване на финансовото управление в публичния сектор. **Необходимостта от експертност в одитните комитети** е застъпена в изследването на **Сипиуе Мкади**. В своята дисертация той подчертава, че членовете на **одитния комитет в общините трябва да притежават задълбочени познания по финанси, счетоводство и финансов анализ**. Тези умения следва да бъдат задължителен елемент от процедурата за подбор, която включва решаване на тестове и редовно участие в обучения за подобряване на експертизата. В допълнение, Мкади предлага лицата със сертификати, издадени от министерството на финансите на съответната държава, да бъдат освободени от изпитите (Mqadi, 2020, стр. 77-78). Подобно на Мкади, Анита

Сагитариа и Ариа Фарах Мита от университет на Индонезия защитават концепцията, че „финансовата експертиза на одитния комитет се измерва с счетоводно и/или финансово образование или CPA сертификат на членовете му” (Sagitaria & Mita, 2019, p. 4). Истианак от университета Гаджиа Мада в Индонезия и Сара и Индриари от университета Кентърбъри в Нова Зеландия достигат до извод, че на база сложна нормативна рамка, нарастваща децентрализация и ниски нива на образованост/експертиза в областта на отчетността и отчетността на вътрешната контролна система, създават благоприятна среда за развитие на измами в публичния сектор (Istianah & Sari & Indriari, 2024-11-10, p. 10). Като тяхното заключение е, че за да се пребори с измамите одитния комитет трябва да повиши своите познания в двете нива успоредно на най-високо ниво. Бен Маркс от университета в Йоханесбург твърди, че модерния одитен комитет в големите корпорации е панацея за собствениците на компании, тогава и само тогава, когато финансовото отчитане и контрола решават даден проблем взаимно (Marx, 2009, p. 1). Като към финансовото отчитане и вътрешния контрол той добавя и оценката на риска във взаимосвързана система. В процеса по финансово отчитане автора включва пет основни компонента: независимост; експертиза; достъп до актуална литература; и комбинация от различни познания на членовете на одитния комитет. Като в заключение се достига до извода, че този модел от големите корпорации може успешно да се прехвърли в публичния сектор, като в основата му лежат Финансово отчитане (счетоводството), вътрешния контрол и оценката на риска (Marx, 2009, p. 8). Абу Кай Камара представя одитната концепция в Сиера Леоне, като самата система се състои от две нива. За целите на настоящата статия е интересна взаимосвързката между финансовото и счетоводно отчитане, защото на тяхна база се реализира оценката на риска и контрола. То ест контрола и оценката на риска подобно на концепцията на доц. Маркс са взаимосвързани и там където свършва финансовото и счетоводно отчитане започва оценката на риска и контролните дейности и всичко това в ресора на одитния комитет (Kamara, 2024, III, pp. 178-179). Мокхтар, Ахмад и Исмаил от международния университета в Малайзия предлагат финансовите отчети да се анализират в реално време (Mokhtar & Ahmad & Ismail, 2024-07, p. 11). Тяхната концепция включва система от показатели и при резки изменения в даден показател, той веднага да попада в обхвата на дигитален одит. Като концепцията им се изразява в текущо, по тримесечия да може да се коригират неточности и във всеки един момент ръководителя на организацията от публичния сектор да разполага с актуална информация. Интересното в тяхната концепция е тези финансови отчети в реално време не попадат в обхвата на одитния комитет. Те го определят като

финансово счетоводен експерт, който при текущ анализ на финансово счетоводни данни да подава информацията и да се организира дигитален одит в реално време. Важно е да се отбележи, че в статията се реферира кам финансови отчети, засичания и дигитален одит в реално време, но се има предвид на протекли и приключили финансов-счетоводни операции. Като тази концепция и нейната реализация минават през задължителна законова корекция, като елемент на която е лицето което да извършва анализа на финансово-счетоводната информация е да има високо ниво на експертиза.

На базата на анализираната нормативна уредба и авторските мнения по въпросите за финансовото отчитане, финансовото и контрола, може да се обобщи, че концепцията за управление клони към взаимосвързване на двата процеса и тяхното преминаване към дигитален одит. Това обаче задължително изискването на промените в нормативната база.

Според действащите нормативни разпоредби в страната, в *процеса на финансово управление и контрол*, одитният комитет разглежда и приема с решение доклада за състоянието на системата за финансово управление и контрол. Той наблюдава ефективността на вътрешните контролни системи в организацията, като осигурява съответствие с принципите на добро финансово управление, като при необходимост изготвя становища. Това включва оценка на надеждността и ефикасността на контролните механизми, които са ключови за финансовата устойчивост на организацията. Действията на одитния комитет се насочват в наблюдение и оценка на контролната среда, контролните дейности, информация и комуникация и мониторинг. Според Наръчник на одитния комитет в публичния сектор, те разполагат с възможност да наблюдават всяко действие или процес в организацията, включително с всички процедури за текущи, коригиращи и последващи контролни дейности, описани в указания на Министъра на финансите.

В *процеса на финансово отчитане*, одитните комитети наблюдават неговото изпълнение в организацията. Това включва осигуряване на точността, пълнотата и съответствието на финансовите отчети с нормативните изисквания, което е от съществено значение за поддържането на доверието на заинтересованите страни. Комитет наблюдава процеса с цел да изследва неговото функциониране и да осигури навременното му актуализиране при промени в нормативната база, като за целта може да се запознава с текущите финансови отчети, годишния финансов отчет, отчета за касовото изпълнение и системата за двоен подпис и предварителен контрол, преди поемане на задължение и извършване на разход, както и с други относими документи.

При констатирани несъответствия с действащото законодателство и/или с вътрешните правила, одитният комитет изготвя мотивирано становище с препоръки, което се представя на ръководителя на организацията и на председателя на колективния орган за управление, ако има такъв, за общините това е председателя на Общинския съвет. Според Наръчник на одитния комитет в публичния сектор одитния комитет:

- ✓ наблюдава процесите на финансово отчитане, включително условията за междинно отчитане през финансовата година с оглед оценка на функционирането им;
- ✓ може да се запознава с финансовите отчети и всякаква финансова информация, която ще бъде публикувана. Добра практика е прегледът на отчетите да включва и съответствието с утвърдения бюджет;
- ✓ наблюдава прилаганите от ръководството процедури, с които се цели да се гарантира, че финансовите отчети са изготвени в съответствие с нормативните изисквания и отразяват коректно и напълно съответните стопански операции през периода на отчитане;
- ✓ наблюдава прилагането на приетите счетоводни политики и съответствието им с относимата нормативна уредба;
- ✓ запознава се с финансовите одити на външните одитори;
- ✓ може да даде препоръки за практиките и процедурите, свързани с финансовото отчитане.

Според изменения в ЗВОПС от края на миналата година се планира „*Отпада правомощието на одитния комитет да наблюдава процесите на финансово отчитане в организацията и да дава становища с препоръки за подобряването им*” (Дирекция МКВО при Министерството на финансите, 2023). Според изискванията на ЗВОПС, членовете на одитния комитет трябва да притежават степен "Магистър" и минимум пет години професионален опит в управлението и контрола. Тези изменения в българската нормативна рамка подчертават значимите различия в изискванията към единните комитети в международен и национален контекст. За сравнение, в други държави, като САЩ, се поставя акцент върху специфичните професионални компетенции и независимостта на членовете на единните комитети, което създава основа за по-ефективно управление и контрол на процесите.

Първо, в нормативната рамка на САЩ, включително Закона Sarbanes-Oxley и стандартите на SEC, и авторови мнения по въпроса, е предвидено задължително изискване поне един външен член на одитния комитет да притежава задълбочени познания в областта на финансите, счетоводството и външния одит. Това изискване е от

съществено значение за укрепване на професионалната експертиза и независимостта на комитета. В България подобно изискване липсва, което представлява възможност за усъвършенстване на нормативната база чрез въвеждане на изисквания за професионални компетенции на членовете.

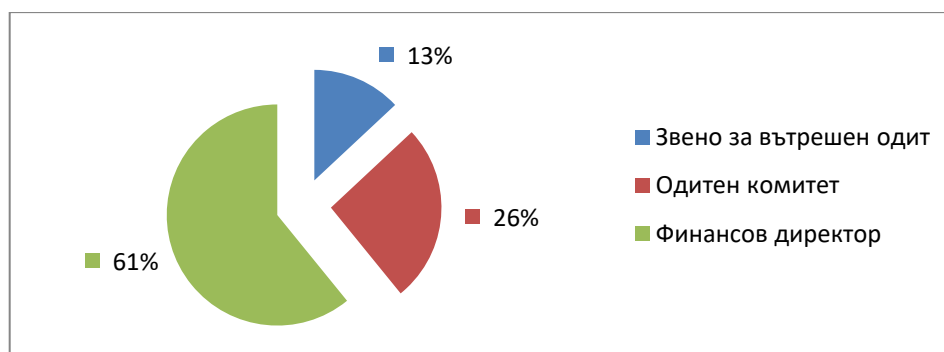
Второ, в нормативната рамка на САЩ, включително Закона Sarbanes-Oxley и стандартите на SEC, и авторски мнения по въпроса, се върви в посока обединяване на процесите по финансово отчитане и финансово управление и контрол, докато в България тези процеси са отделни.

Трето, обсъжда се вариант процеса по финансово отчитане да отпадне от задълженията на ОК, докато в Малайзия се обсъжда на база тази дейност на одитните комитети да служи като отправна точка към дигитален одит в реално време.

2. Резултати от анкетно проучване и годишен консолидиран доклад за състоянието на ФУК в страната, на процесите по финансово отчитане и финансово управление на ОК в общините

На база проведено анкетно проучване за оценка на функционирането на одитните комитети в общините, за периода от 06.01. – 22.01.2025 година, и изследвани годишни консолидирани доклади за състоянието на финансовото управление и контрол в страната, се констатира следните зависимости в общините, относно процесите по финансово отчитане и финансово управление и контрол.

Те **наблюдават системите за вътрешен контрол** в общините като изследват вътрешните правила за системата за СФУК, както и нейното прилагане от гледна точка на адекватността и ефективността ѝ.

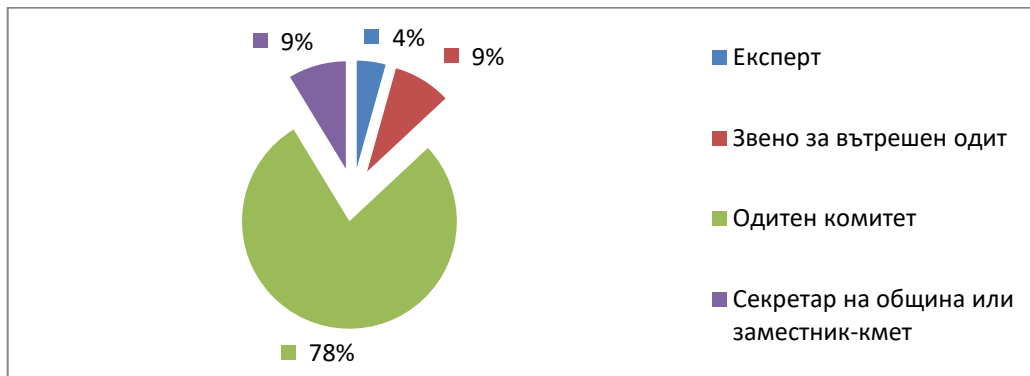

Фигура № 1. Лица и/или структури отговорни за процеса по финансово управление и контрол

На база обобщените данни, от анкетното проучване и изготвената фигура с резултати от него, може да се изведе, че в 26% от общините с изградени ОК, процеса по финансово управление и контрол е в ресора на комитета, в съответствие с изискванията

на ЗВОПС и 74% са от финансовия директор и Звеното за вътрешен одит в общината, респ. в несъответствие със законовата норма.

През 2023 г. спрямо предходната отчетна 2022 г. се забелязва осезаемо увеличение в броя комитети докладвали за извършено наблюдение на процеса по финансово отчитане, за сметка на известно намаление на комитетите, докладвали за извършено наблюдение на ефективността на системите за вътрешен контрол (Министерство на финансите, 2024, стр. 54).

Фигура № 2. Наблюдение на процеса по финансово отчитане

На база обобщените данни от анкетното проучване и съответната визуализация на резултатите, може да се направи извод, че в 78% от общините с изградени одитни комитети (ОК) се отчита, че процесът на наблюдение върху финансовото отчитане попада в обхвата на дейностите на комитета, съгласно изискванията на Закона за вътрешния одит в публичния сектор (ЗВОПС). В останалите 22% от случаите тази дейност е възложена на експерти, секретари, заместник-кметове или звената за вътрешен одит (ЗВО) на общината, което е в несъответствие със законовата рамка.

През 2017 г. в годишния консолидиран доклад на Министерството на финансите (МФ) липсва информация относно дейността на одитните комитети (ОК). В доклада за 2018 г. се отбелязва, че: не е представена информация в годишните доклади“ (Министерство на финансите, 2019) относно системата за вътрешен контрол. В същия доклад се посочва, че ОК акцентират върху прегледа и обсъждането на финансовите отчети на общините (Министерство на финансите, 2019). Въз основа на тази информация Дирекция „Методология на контрола и вътрешния одит“ (МКВО) обобщава, че Поради липса на достатъчно информация в годишните доклади е трудно да се анализира и определи ефективността на дейността на одитните комитети през 2018 г. (Министерство на финансите, 2019, стр. 35).

През 2019 г. само четири общини докладват за дейности, свързани с наблюдението на финансовото отчитане, като отбелязват в своите доклади, че е

необходимо да се засили тази дейност. В доклада на МФ за 2019 г. се посочва, че ОК се запознават с текущите финансови отчети, годишните финансови отчети, отчетите за касово изпълнение, счетоводната политика и актуални въпроси, свързани с амортизационната политика. Освен тези дейности, две общини докладват за проведени срещи с екипи на Сметната палата.

В годишния консолидиран доклад на МФ за 2020 г. се отбелязва, че: „При осъществяването на правомощията си по наблюдение на процесите на финансово отчитане и ефективността на системите за вътрешен контрол през 2020 г. одитните комитети са фокусирали своята дейност върху процеси като инвентаризации, управление и разпореждане с имоти, конкурсни процедури, движението на счетоводните и свързаните с тях документи, предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма, отчетите за касово изпълнение на бюджета, годишния финансов отчет, предварителния контрол за законосъобразност, счетоводната политика и други“ (Министерство на финансите, 2021, стр. 64).

В доклада за 2021 г. се посочва: „При осъществяването на правомощията си по наблюдение на процесите на финансово отчитане през 2021 г. одитните комитети са насочили вниманието си към преглед на счетоводните политики, процеса на изготвяне на финансовите отчети, поети ангажменти за разходи, просрочени вземания и задължения, преглед на отчетите за касовото изпълнение на бюджета, сметките за средствата от ЕС и сметките за чужди средства, както и годишните финансови отчети“ (Министерство на финансите, 2022, стр. 65). Въпреки това, в доклада се отбелязва, че липсата на изводи относно прегледаните документи, правила и процедури в значителен брой доклади на одитните комитети затруднява обективната оценка на тяхната ефективност.

През 2022 г. в годишния доклад на Министерството на финансите се посочва, че: „При осъществяването на правомощията си по наблюдение на процесите на финансово отчитане и на ефективността на системите за вътрешен контрол, одитните комитети са насочили вниманието си към преглед на счетоводните политики, процеса на изготвяне на финансовите отчети, поети ангажменти за разходи, просрочени вземания и задължения, преглед на отчет за касовото изпълнение на бюджета, сметките за средствата от ЕС и сметките за чужди средства, годишен финансов отчет, предварителен контрол за законосъобразност, мрежова и информационна сигурност, текущ контрол върху изпълнението на поети финансови ангажменти, последващи оценки, инвентаризации“ (Министерство на финансите, 2023, стр. 65–66).

В консолидирания доклад за 2023 г. се отбелязва разширяване на обхвата на дейностите, извършвани от одитните комитети. Посочва се: „При осъществяването на правомощията си по наблюдение на процесите на финансово отчитане и на ефективността на системите за вътрешен контрол, одитните комитети са насочили вниманието си към преглед на счетоводните политики, процеса на изготвяне на финансовите отчети, преглед на отчет за изпълнението на програмния бюджет, поети ангажименти за разходи, просрочени вземания и задължения, преглед на отчет за касовото изпълнение на бюджета, сметките за средствата от ЕС и сметките за чужди средства, годишен финансов отчет, предварителен контрол за законосъобразност, текущ контрол върху изпълнението на поети финансови ангажименти, последващи оценки, инвентаризации, антикорупционни политики“ (Министерство на финансите, 2024, стр. 54).

В обобщение, докладите на Министерството на финансите за периода 2019–2023 г. подчертават значителен напредък в обхвата на дейностите, изпълнявани от одитните комитети (ОК). Въпреки това се отбелязва съществен проблем, а именно: „Обстоятелството, че в част от докладите на одитните комитети не са формулирани изводи/становища относно прегледаните по същество документи/правила/процедури, затруднява оценката на тяхната ефективност“ (Министерство на финансите, 2024, стр. 54). Липсата на конкретни изводи в докладите е ключово предизвикателство за обективната оценка на реалното въздействие на ОК върху системите за финансово управление и контрол.

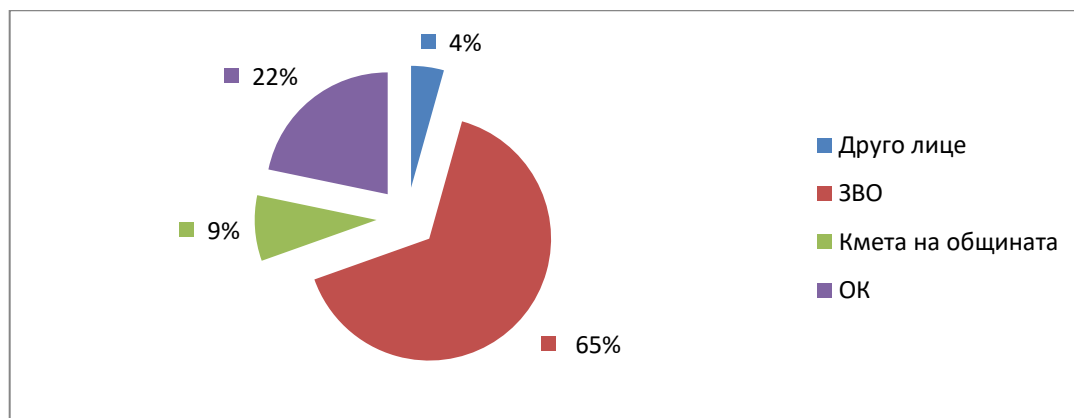
Съгласно чл. 33 от Наредбата за одитните комитети в публичния сектор, ОК имат задължението да наблюдават процесите на финансово отчитане в организацията с цел оценка на тяхното функциониране и осигуряване на актуализация при промени в условията. За тази цел те могат да се запознават с текущите финансови отчети, годишния финансов отчет, отчета за касовото изпълнение, както и със системите за двоен подпис и предварителен контрол, преди поемане на задължения и извършване на разходи, както и с други относими документи. Тази разпоредба подчертава важността на взаимодействието между ОК и ръководството на организацията, като изрично се уточнява, че „периодичността и начинът на извършване на наблюдението по ал. 1 се извършва на съвместно заседание на одитния комитет и ръководството на организацията“.

Данните от консолидираните доклади на Министерството на финансите предоставят графична и таблична информация за покритието на правомощията на ОК по

отношение на наблюдението на ефективността на системите за вътрешен контрол. Процентните стойности за оценка на тази дейност по години са съответно: 50% (2020 г.), 80% (2021 г.), 80% (2022 г.) и 67% (2023 г.). Въпреки тези данни, в докладите не се предоставя информация за конкретните дейности, извършвани от ОК в рамките на наблюдението. Това е в противоречие с подробните указания, дадени в Наръчника за одитните комитети в публичния сектор, както и с описаната в чл. 34 от Наредбата дейност, одитният комитет наблюдава ефективността на системите за вътрешен контрол в организацията, като дава становища.

Тази ситуация *показва несъответствие между нормативните изисквания и практическата им реализация, което налага необходимост от подобряване на отчетността и по-добро отразяване на конкретните дейности и резултати в докладите на ОК. Това ще позволи не само по-обективна оценка на ефективността на системите за вътрешен контрол, но и по-добро планиране и оптимизация на бъдещите дейности на одитните комитети.*

На база систематизираните данни от докладите за ФУК и изискванията на нормативната база, може да се направи обосновано предположение, че дейностите по наблюдение и оценка на СФУК, за седем годишния период, се асимилират от дейностите по наблюдение и оценка на финансово отчитане, което дава възможност в бъдеще тези два процеса да се обединят, с цел тяхното общо надграждане.

Фигура №3. Лица или структури изготвили правилата на ОК

На база данните от анкетното проучване могат да се направят следните обобщения относно изготвянето и представянето на правилата за работа на одитните комитети (ОК): 4 % от правилата за работа на ОК са изготвени от други лица, като същите са представени на кмета на общината; 9 % от правилата са изготвени от самия кмет на общината и също са представени на него; 22 % от правилата са изготвени от ОК. От тях: 20% са представени на ОК; 20% са представени на звената за вътрешен одит (ЗВО); 60%

са представени на кмета на общината. От данните е видно, че 65 % от правилата са изготвени от ЗВО, като от тях: 53.33% са представени на ОК; и 46.67% са представени на кмета на общината.

В обобщение, едва 13% от всички изготвени и представени правила на ОК са изготвени от самите одитни комитети и представени на кмета на общината в пълно съответствие с изискванията на Закона за вътрешния одит в публичния сектор (ЗВОПС). Изготвянето и представянето на правилата за работа на ОК в съответствие със ЗВОПС остава недостатъчно разпространена практика, което подчертава нуждата от подобрене на административната координация и спазване на нормативната рамка. Тези наблюдения подчертават значението на нормативното съответствие и необходимостта от подобрене в процесите на изготвяне, представяне и публикуване на правилата за работа на одитните комитети.

По отношение на правилата за дейността на ОК този дял е 82.6% от всички изследвани правила, което също показва високо ниво на съответствие. Като процента на наличие информация за процеса на финансово отчитане е с покритие на 80 %, т. е. в 20 % от правилата на ОК или във всяко пето вътрешно правило липсва процедура за финансово отчитане. Докато относно процеса по финансово управление е разписан във всички вътрешни правила на комитетите.

Относно запитване на комитетите как оценяват своите познания в двете области, над 74 % от комитетите определят своята обща компетентност по ФУК като отлична или много добра, като на противоположната посока е оценката на финансовото отчитане, където оценката на ниво слабо или средно е около 74 %.

3. Насоки усъвършенстване на процесите по финансово отчитане и финансово управление и контрол в ОК в общините

Одитните комитети (ОК) играят критична роля в осигуряването на ефективен вътрешен контрол, добро финансово управление и прозрачност в управлението на публичните ресурси. Въпреки това, съществуват редица предизвикателства, които ограничават тяхната ефективност и изискват целенасочени мерки за усъвършенстване. В този контекст се очертават няколко направления за подобрене, които могат да доведат до значително повишаване на функционалността им. Като основен инструмент за осигуряване на ефективно управление и контрол в публичния сектор, те са посредник между ръководството и външните и външните одитори, като предоставят независим и обективен надзор върху финансовите отчети, вътрешния контрол и процесите по

управление на риска. В условията на бърза промяна на икономическата и технологична среда, нейната роля придобива още по-голямо значение за намаляване на прозрачността и повишаване на доверието.

Въпреки това, дейността на одитните комитети често е съпътствана от редица проблеми, като недостатъчна квалификация на членовете, липсват интегрирани процеси за вътрешен контрол и ограничени възможности за прилагане на различни технологии като дигитален одит. Съществуват и слабости в законодателната и регулаторната рамка, които създават предпоставки за неефективност и дублиране на функциите. Именно поради тези причини е от съществено значение да се търсят решения за усъвършенстване на техните функции, които да отговарят на реалните нужди и да изискат примени.

На база представените данни се очертават следните корекции:

Първо, с цел преодоляване силните и слабите страни на процесите по финансово отчитане и финансово управление и контрол, в съответствие с идеите на автори в областта, двата процеса могат да се обединят, като финансовото отчитане е водещ, ФУК следващ;

Второ, обединените процеси предоставят благоприятна среда за развитие на дигитален одит, на база текуща финансова отчетна информация;

Трето, ползвайки опита на други страни, за членовете на ОК може да се въведе изискване те да притежават експертни знания в областта на финансовото отчитане, дори сертификат и/или да се организират текущи семинари, с цел обмяна на опит и споделяне на знания;

Четвърто, прецизиране текстовете на определяне на отговорните лица за дадените процеси и въвеждане на контролни механизми, с цел да не се получава изземване на права, задължения и отговорности на членовете на ОК.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С настоящия статия се обосновава тезата, че е възможно разширяване на обхвата на дейността на одитните комитети, което може да допринесе за значително подобрене на тяхната ефективност. Подобряването на организационно-функционалния модел на тези комитети в общините е от ключово значение за преодоляване на съществени и системни проблеми, които към момента ограничават тяхната способност да функционират ефективно и да защитават публичния интерес. Одитната концепция, залегнала в основата на тези действия, служи като гарант за принципите на добро управление, прозрачност и законосъобразност, като същевременно предпазва

икономиката от възникването на сериозни социално-икономически кризи. Преодоляването на съществуващите проблеми изисква значителни промени в действащата нормативна уредба и законодателство.

В организационно-функционалния модел на одитните комитети в публичния сектор се идентифицират съществени проблеми, които ограничават тяхната ефективност и способността им да защитават публичните интереси. Тези недостатъци могат да бъдат преодолені чрез усъвършенстване на организацията и дейността на одитните комитети, чрез изменения в нормативните разпоредби и прецизиране на текстове и изготвяне на допълнителни доуточняващи указания. Тези стъпки не само ще засилят ефективността на одитните комитети, но и ще гарантират тяхната ключова роля като стожер на доброто управление и прозрачността в публичния сектор.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Дирекция МКВО при Министерството на финансите, М. (09 2023 г.). Мотиви за изменение на ЗВОПС. Министър на финансите.
2. Закон за вътрешния одит в публичния сектор, З. (2020). *Закон за вътрешния одит в публичния сектор*. София: Държавен вестник.
3. Министерство на финансите, М. (2018). *Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор – 2017 г.* . София: Министерсво на финансите.
4. Министерство на финансите, М. (2019). *Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор – 2018 г.* . София: Министерсво на финансите.
5. Министерство на финансите, М. (2020). *Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор – 2019 г.* . София: Министерсво на финансите.
6. Министерство на финансите, М. (2021). *Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор – 2020 г.* . София: Министерсво на финансите.
7. Министерство на финансите, М. (2022). *Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор – 2021 г.* . София: Министерсво на финансите.

8. Министерство на финансите, М. (2023). *Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор – 2022 г.* . София: Министерството на финансите.
9. Министерство на финансите, М. (2023). *Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор – 2022 г.* . София: Министерството на финансите.
10. Министерство на финансите, М. (2024). *Консолидиран годишен доклад за вътрешния контрол в публичния сектор – 2023 г.* . София: Министерството на финансите.
11. Министър на финансите Заповед № ЗМФ - 931/02.12.2020 г., М. (2020). *Наръчник на одитния комитет в публичния сектор*. София: Дирекция "Методология на контрола и вътрешния одит" при Министерството на финансите.
12. Al-Huseseini, P. A. (2024, 06/06). Impact of Audit Committee Quality on the Financial Performance of the Iraqi Banking Sector. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*.
13. Assembled, S. a. (2002). *Sarbanes-Oxly Act*. Washington, D.C.
14. Norsyahida Mokhtar & Suhaiza Ismail & Hawa Ahmad, M. (2024-06-14). Benefits and Challenges of Digital Audit Implementation in the Malaysian Public Sector: Evidence from the Accountant General's Department of Malaysia. *IPN Journal of Research and Practice in Public Sector Accounting and Management*, 7.
15. Palus, G. P. (2024-06-16). Internal Audit as a Mechanism of Governance in Higher Education. *Studia i Materia* □y 2/2024 (41).
16. Sawyer Lawrence B. (2003). *Internal Auditing, 5-th Edition*. Florida: The IIA.
17. Sawyer, L. B. (February 1992, The Political Side of Internal Auditing). The Political Side of Internal Auditing. *The Internal Auditor*, The IIA.
18. Siti-Nabiha & Noriza Mohd Jamal & Rozaidy, A. S.-N. (n.d.). Implementation Barriers to Management Accounting Practices in the. *IPN Journal of Research and Practice in Public Sector Accounting and Management*.
19. Istianah & Sari & Indriari, I. I. (2024-11-10). A systematic review of public sector audits in Indonesia. *JURNAL TATA KELOLA DAN AKUNTABILITAS KEUANGAN NEGARA* .

20. Kamara, D. A. (2024, III). AN ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF THE INTERNAL AUDIT AT THE UNIVERSITY OF SIERRA LEONE. *European Journal of Economics and Financial Research* .
21. Marx, B. (2009). AN ANALYSIS OF AUDIT COMMITTEE EFFECTIVENESS AT THE LARGEST LISTED COMPANIES IN SOUTH AFRICA FROM A CFO AND AUDIT COMMITTEE PERSPECTIVE. *An Analysis of Audit Committee Effectiveness at the Largest Listed Companies in South Africa from a CFO and Audit Committee Perspective* .
22. Mokhtar & Ahmad & Ismail, N. M. (2024-07). Benefits and Challenges of Digital Audit Implementation in the Malaysian Public Sector: Evidence from the Accountant General's Department of Malaysia. *Journal of Research in Public Sector Accounting and Management* .
23. Sagitaria & Mita, A. S. (2019). ROLE OF AUDIT COMMITTEE FINANCIAL EXPERTISE AND THEIR STATUS IN REDUCING CORPORATE REAL EARNINGS MANAGEMENT. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal Volume 23, Special Issue 1, 2019* .